

กณิณี บุญญาพิชญ์ บำรุง

■ ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

karn_chatchawan@hotmail.com

สร้อยกะลา

ลงน้ำมันพืช สีที่จัดขีดเป็นเงางาม

ลูกปัดกะลาที่เงางามเสร็จแล้ว

บริเวณศาลากลางบ้านน้ำบ่อน้อย เสาไม้ไผ่สูงมุงทศาคาบลานดิน รายรอบไปด้วยบ้านหลังเล็ก ๆ เด็กวิ่งไล่กันไปมา ผู้เฒ่าผู้แก่ แม่บ้านแม่เรือนเด็ก กำลังนั่งทำอะไรกันอยู่ พื้นฟ้าสีขาวชายมีแถบสีแดงไฟกอยู่บนหัว เสื้อก่อนบนเป็นสีดำ สีน้ำเงิน ส่วนก่อนล่างเป็นแถบลายทอสีแดง พ้ากุงพื้นสีแดงแซมด้วยลายเล็ก ๆ สีขาว สีดำ สีเหลือง มองดูแล้วแดงไปทั้งตัว ข้อมือใส่กำไลเงินบิดเกลียว บางคนใส่สร้อยลูกปัดหลากสี บางคนใส่สร้อยเงิน บางคนใส่สร้อยกะลา สีสนิการแต่งกายของผู้หญิงแม่เรือนชาวปาเกาะญอช่างมีเอกลักษณ์สะดุดตา

ข้างหน้าแต่ละคนมีแท่นไม้ต่ำ ๆ วางอยู่ มือหนึ่งจับกะลามะพร้าวกดลงกับแท่นไม้ อีกมือจับถือสว่านรูปร่างแปลกตา ที่ผมไม่เคยพบเห็นที่ไหนมาก่อน

ก้านสว่านทำด้วยไม้ไผ่รวก ยาวสักศอกหนึ่ง ปลายด้านล่างมีเหล็กสว่านที่ออกแบบเป็นพิเศษ ไม่ใช่เป็นเหล็กกลมยาวมีเกลียวคมแบบทั่ว ๆ ไป แต่มีรูปร่างแบน ๆ

เหล็กสว่านนี้ในอดีตเผาเหล็กแล้วตีจนแบน เดี่ยวนี้เอาเหล็กกรรไกรตัดผมมาทำ ตัดให้ยาวสัก 3 นิ้ว ด้านหนึ่งสำหรับฝังเข้าไปตรงปลายก้านสว่าน ตัดปลายอีกข้างหนึ่งให้เฉียง ใช้เลื่อยเหล็กเลื่อยผ่ากลางจากปลายเหล็กสว่านขึ้นมาสักครึ่งนิ้ว แหว่งด้วยตะไบให้เหล็กด้านหนึ่งเว้าลงเกือบถึงรอยผ่าตรงกลาง ฝนลับปลายสว่านตามแนวเฉียงให้คมกริบ เสร็จแล้วมองดูเหมือนจอยปากอันแหลมคมของนกเหยี่ยวที่พร้อมจะจิกกินเหยื่อ

ถัดจากปลายสว่านขึ้นมาราวหนึ่งฝ่ามือมีก้นดินเผาแบนขัดเกลางนกลม เจาะรูตรงกลางสวมลงจากก้านสว่านด้านบนซึ่งมีขนาดเล็กกว่า ลงไปอัดแน่นอยู่เกือบถึงปลายด้านล่างของสว่านที่มีขนาดโตกว่า การเจาะรูดินเผาต้อง

พอดิบพอดี ที่จะให้ก้อนดินเผาลงไปอยู่ตรงตำแหน่งที่ต้องการ

ผมเห็นสว่านบางอันใช้เหล็กที่เป็นชิ้นส่วนของเครื่องยนต์ที่ไม่ใช้แล้วแทนก้อนดินเผาก็มี

เหลาไม้กดหมุนที่ทำจากไม้ใผ่ให้ตรงกลางกว้างพอที่จะเจาะรูให้สวมลงก้านสว่านได้อย่างหลวม ๆ จากรูตรงกลางวัดความยาวของทั้งสองข้างให้เท่ากัน เหลาให้ปลายทั้งสองข้างเรียวลงเหมือนไม้คาน สวมไม้กดหมุนเข้ากับก้านสว่าน

ผูกมัดฝ้ายเส้นโตตรงปลายด้านบนสุด ปล่อยชายเส้นฝ้ายลงมาทั้งสองด้าน ผูกปลายเส้นฝ้ายทั้งสองเข้ากับปลายไม้กดหมุนทั้งสองข้าง

เสร็จแล้วการทำสว่านเจาะกะลา คราวนี้ลองเอามาเจาะกะลาดู

เตรียมกะลาที่แก่หนอย หากกะลาอ่อนเกินไปก็จะเหนียวเจาะยาก

สว่านจะทำให้เนื้อกะลาไม่ถูกเจาะ ถัดจากรอยผ่าก็มาเจาะคมสว่านที่เจาะลงบนเนื้อกะลาอีก ขณะที่ปลายแหลมสุดของสว่านเจาะกะลาทะลุแล้ว คมสว่านที่เจาะรอบนอกจะเจาะลงได้ เพียงแค่ครึ่งหนึ่งของความหนาของกะลา

กลับด้านกะลา เอาสว่านเจาะอีกที โดยให้ปลายแหลมของสว่านอยู่ที่รูตรงกลางที่เดิมกดไม้กดหมุนเจาะลงบนกะลาจนทะลุเนื้อกะลา ก็จะได้ลูกบิดกะลาที่มีรูเล็ก ๆ อยู่ตรงกลางริมขอบนอกที่ถูกคมสว่านกรีดจนเรียบ

ชาวบ้านน้ำบ่อน้อยใช้สว่านเจาะกะลาแทบไม่ต้องมองเลย กดพรวด ๆ กลับด้านกะลากดพรืด ๆ เสร็จแล้ววางกองรวมกันไว้ในจานที่ทำมาจากไม้ นั่งเจาะกันไปด้วยคุยกันไปด้วย

เจาะกะลาที่บ้านกลางบ้าน

สว่านเจาะกะลา
เหล็กในมือชาวบ้าน

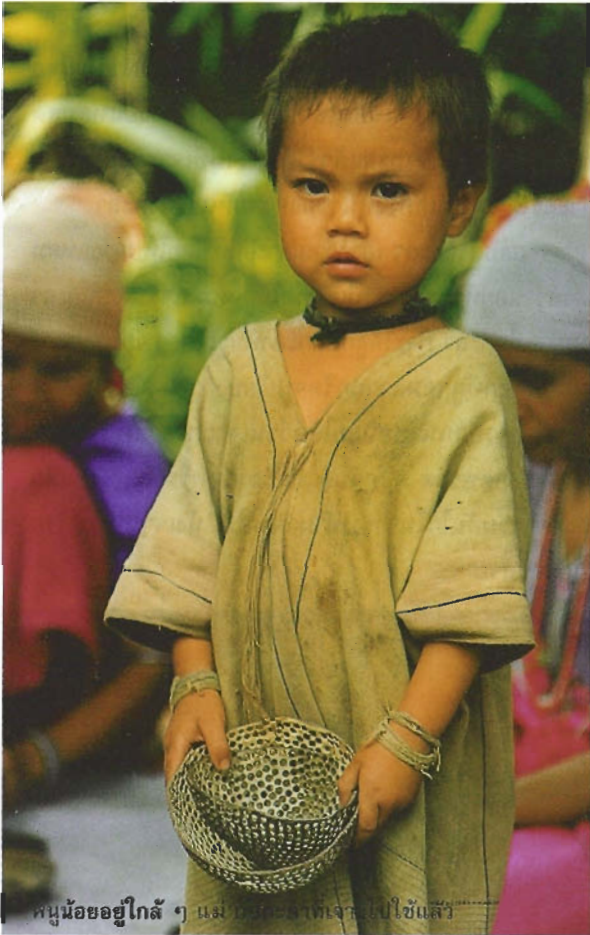
สว่านบรรจุรอยที่ละเอียด
จนเป็นสร้อยห้อยคอ

เอาปลายแหลมของสว่านปักลงบนเนื้อกะลา ใช้มือหมุนไม้ก้านสว่านให้เส้นฝ้ายม้วนพันก้านสว่าน ดึงรั้งเอาไม้กดหมุนขึ้นไปด้านบน เอามือกดไม้กดหมุนลงมา แรงที่กดจะดึงให้ก้านสว่านหมุนพร้อมกับก้อนดินเผา กดจนสุดความยาวของเส้นฝ้าย เหลาแรงกดที่มือ แรงเหวี่ยงของก้อนดินเผาจะพังก้านสว่านให้หมุนต่อไป พันม้วนเส้นฝ้ายเข้ากับก้านสว่าน กดไม้กดหมุนอีก ก้านสว่านก็จะหมุนกลับไปกลับมา เมื่อกดอย่างต่อเนื่อง มีจังหวะจะโคน จะทำให้สว่านหมุนตัว ๆ เจาะกรีดสลักลงบนเนื้อกะลา ปลายแหลมของสว่านเจาะเป็นรูเล็ก ๆ ตรงกลาง ตรงรอยผ่าบนตัวเหล็ก

มองดูง่ายแสนง่าย ผมชักเริ่มคันไม้คันมือ

ผมทดลองจับสว่านเจาะกะลาดูบ้าง พอทำจริง ๆ ง่ายอย่างที่เห็นเลย ถ้ากดไม่ได้จังหวะสว่านก็จะไม่หมุน กดแรงเกินก็ไม่ได้ ต้องกดเบา ๆ ขณะที่กดไม้กดหมุนลงแล้วก็มือตามไม้กดหมุนขึ้น ปลายสว่านหลุดออกจากเนื้อกะลา ช่วงที่รีบกดไม้กดหมุนลงอีกครั้ง ปลายแหลมของสว่านเจาะลงบนนิ้วชี้ผม จิก ผมเจ็บแปลบที่ปลายนิ้วชี้เลือดแดงฉานไหลรินออกมา ผมรีบวางสว่านลงเอามือกดห้ามเลือดไว้

อารามรีบร้อน มองเห็นชาวบ้านทำแล้วคิดว่าทำง่าย ๆ ไม่ระวัง เลยได้แผล

หนูน้อยอยู่ใกล้ ๆ แม่ ๆ จะเอาไปใช้แล้ว

ชาวบ้านยกมือให้ผมดู พลังพูดให้กำลังใจว่า “นี่ รอยสว่านเจาะมือเขาเป็นรอยแผลเป็นอยู่หลายที่เลย ถึงจะทำได้แล้วหากแผลไม่ระวังก็โดนได้เหมือนกัน หัดทำใหม่ ๆ ยิ่งโดนบ่อย”

พอเจาะกะลาจนเสร็จก็เอาเข็มพร้อมด้ายสอดร้อย ลูกบิดกะลาที่ละเม็ด ๆ กว่าจะได้เป็นสร้อยเส้นหนึ่งก็ต้องร้อย ในราว 120-130 เม็ด ผูกปลายทั้งสองของเส้นด้ายเข้าด้วยกัน เสร็จแล้วก็จะได้ ‘สร้อยกะลา’ เอาไว้สวมใส่คอ จะใส่ที่เส้น ก็เจาะก็ร้อยใส่ตามที่ต้องการ

ดูสีของสร้อยกะลา จะออกซีด ๆ แหง ๆ เหมือนสีของกะลามะพร้าวที่เราเห็นอยู่โดยทั่วไป “หากจะให้สร้อยกะลามีสีน้ำตาลเข้ม หรือออกดำ ก็เอาน้ำมันพืชทาลงไป สีจะเข้มและขึ้นเงางาม” บรรดาแม่บ้านช่วยกันอธิบาย

ร้อยสร้อยกะลาเสร็จ ลงน้ำมัน พอนำมารวมกัน เป็นพวงใหญ่ ดูเหมือนสร้อยลูกบิดสีน้ำตาลนำมาซ้อนกัน

“เดิมทีก็ทำแค่เอาไว้สวมใส่ทำไว้ใช้ ต่อมามีคนสนใจ ก็เลยทำสร้อยกะลาขายให้ ทำไปทำมาเดี๋ยวนี้ทำส่งให้ตามร้านค้าทั้งเชียงใหม่และกรุงเทพฯอีกด้วย” คำบอกที่ทำให้เห็นการพัฒนางานพื้นบ้านจากการใช้ในชีวิตประจำวัน ไปสู่การสร้างรายได้ของครอบครัว

ขณะที่บางคนกำลังเจาะกะลา บางคนกำลังร้อยสร้อย เด็กน้อยๆ ชวนที่วิ่งไปมานึกอยากจะช่วยแม่เจาะบ้าง แม่ต้องคอยห้ามไว้ กลัวสว่านอันแหลมคมจะเจาะนิ้วแทนกะลา แม่เลยเอากะลาที่เจาะจนหมดแล้วให้ถือเล่น

มือถือกะลาที่มีรูเต็มทั้งสองข้าง วิ่งไปวิ่งมา หัวเราะอย่างดีใจเหมือนได้ลูกอม

ผมขอดูกะลาสุดเท่า มือน้อย ๆ ยื่นให้ใบหนึ่ง ผมแก้มขม่ออีกอัน เจ้าหนูสายหน้า พลังวิ่งออกไปหาแม่อย่างรวดเร็ว กอดคอแม่พลางส่งยิ้มให้ผม

มองดูกะลาที่ถูกเจาะเป็นรูเต็มทีหนูน้อยให้มาเมื่อสักครู่ ยิ่งดูก็สวยดี

“แล้วกะลาที่เจาะแล้วละเอาไปทำอะไร?” ผมถาม มีแม่ ผู้นำแห่งบ้านน้ำบ่อน้อย

“เอาไว้ใส่ของเล็ก ๆ น้อย ๆ บ้าง ตอนนี้นำมาลองเอามาทำพานดู เอาไปให้พ่อค้าแม่ค้าดู เขาสนใจสั่งให้ทำบ้างแล้ว” มีแสบตอบแล้วก็เดินไปหยิบพานที่ทำมาให้ดู

การคิดค้นสร้างสรรค์ของชุมชนนั้นมีอยู่ตลอดเวลา ตลอดชีวิต ทำอันนี้ มีเศษเหลือก็คิดทำอันนั้นต่อไปอีก ต่อเนื่องไปไม่มีที่สิ้นสุด

ผมมาตรงดูงานหัตถกรรมพื้นบ้านของเรา ใช่วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่สร้างขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทุกคนสามารถทำได้เอง แรงกายผสมผสานกับฝีมือ เรียนรู้ปรับปรุงขึ้นทีละน้อย ใช้ทรัพยากรน้อย ใช้พลังงานน้อย ไม่เกิดมลภาวะ ใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัวและชุมชน

มองสิ่งที่อยู่เบื้องหลังสร้อยกะลาแล้ว น่าจะมาหาคำตอบบางอย่างให้แก่สังคมไทยได้บ้าง

